

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Danskeren 1

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Danskeren 1", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 161. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1848_941-txt-shoot-idm6838.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Den Danske, den Tydske og den Franske Sag.

V.

Hvem der vil klæde sig paa *Fransk*, maa fryse paa *Dansk!* det er alt et gammelt Ord hos os, og vi Kiøbenhavnere har tit seet det bogstavelig gaae i Opfyldelse, især paa *Østergade* og paa *Kongens Nytorv*, naar *Damerne* enten for tidlig eller for silde priste Sommer efter de *Franske Moder*, som tit kan være urimelige nok midt i *Paris*, og er naturligviis næsten altid latterlige i *Kiøbenhavn*.

Der ligger imidlertid meget mere i det gamle Ord, at hvem der vil klæde sig paa *Fransk*, maa fryse paa *Dansk*, end man sædvanlig tager sig i Agt for, thi dels giælder det aabenbar om de *Franske Noder* ligesaavel som om de *Franske Moder*, da begge Dele klæder stygt i Danmark, og dels bruger vi paa *Dansk* Ordet "Klæder" i en Lignelse, eller paa *Billedsproget*, om alt hvad man med et *fremmed* og derfor blindt ¹⁶²Ord sædvanlig kalder "*Formen*." Saaledes siger vi paa *Dansk*, naar vi har gjort noget, det bedste vi kan, enten det saa er et *Billede*, en *Bog* eller en *Indretning*, og nogen da bliver ved at hegle paa, at det skulde være anderledes: nu faaer det at gaae i de *Klæder*, det har, og dermed mener vi, hvad de, der pynter op hos os med slet *Fransk* eller *Latin*, kalder at det maa beholde den *Form*, vi har givet det.

Om nu Ordsproget har Ret, saa man i *Kiøbenhavn*, naar man ikke vil blive narret, skal ligesaavel tage sig i Agt for de *Franske Former*, som for den *Franske Klædedragt*, det er der vist nok to Meninger om, men jeg mener desuagtet, det er soleklart, at ethvert Folk, som vil være *sit eget*, maa see sig vel for med alt *Fremmed*, og at det *Franske* er langt fra at være nogen Undtagelse, saa at naar man kommer til os med noget *splinternyt*, og beraaber sig paa, at det er kommet "frisk fra *Paris*," da er vi store Narre, om vi tænker: ja, saa maa det endelig være *godt nok til os*, men vi skal langt hellere tænke: *saa duer* det sagtens *ikke til vort Brug*, siden det *Franske* pleier at være fiint og falsk, egenlig kun gjort til at see paa, knap til at røre ved og slet ikke til at bruge uden med stor Forsigtighed, engang imellem til Stads, slet ikke til Hverdagsbrug, naar man skal røre sig frit og gjøre Gavn!

¹⁶³Dette, om de *Franske Klæder* og de *Franske Former*, der sædvanlig slet ikke duer i Danmark uden til at lee ad, det har da ogsaa forlænge siden gamle *Holberg*, der vel var en stor Skielm, men ogsaa en klog Karl, ypperlig indskærpet alle dem, der enten har læst eller været paa Komædie og seet *Hans Frandsen* som en "*Jean de France*," men jo bedre en Spas er, desmindre tænker Mængden noget alvorligt ved den, og derfor kan man i *Kiøbenhavn* let opleve det Syn, at de, der leer allerhierteligst ad *Holbergs Jean de France*, ligefuldt forguder alle de *Franske Former*, og det er nuomstunder en meget farlig Sag.

Det gaaer derfor nu ikke an, saaledes som for hundrede Aar siden i *Holbergs Tid*, at betragte den *Franske Sag* hos os blot fra den *latterlige Side*, thi det var endogsaa Skade, at den ikke allerede dengang blev betragtet lidt alvorligere. Vel nytter det aldrig at istemme *Jeremiader* eller holde Sparlagens-Prækener, enten fordi nogle Spradebasser i *Kiøbenhavn* knapper Kjolen paa Ryggen, naar de hører, det er den nyeste Mode i *Paris*, eller fordi nogle Skabilkenhoveder indbilder sig, at store Parykker kan give dem Værdighed, som *Ludvig den Fjortende*, eller fordi *Stine Knivsmeds*, som før nøiedes med tykt eller tyndt Øl, nu, paa sin *Fransk*, drikker tynd eller ¹⁶⁴tyk Kaffe; men dog var det selv i *Holbergs Tid* en meget betænkelig Sag, at man til *Hove* og i alle *adelige* Huse langt hellere vred Munden paa *Fransk* end lukkede den ordenlig op paa *Dansk*. Ligesom nemlig de *Lærde* alt længe med deres forbigstrede *Latin* i alle Ender havde skilt sig fra det *Danske Folk* og *Modermaal*, saaledes skildte *Hoffet* og *Adelen* sig ved sit Pluddervælsk endnu langt *kjendeligere* fra Begge end de alt længe havde gjort paa *Plattydsk*. Alle vore *Kiøbenhavnske Pigeskoler* af *Vælgten*, hvor der endnu *pludres* *Fransk*, minder os desuden daglig om den "*honette Ambition*," der foer i *Borgerskabet*, da de saae *Adelen* forskrive "*Françæser*" som det bedste Legetøi for deres Børn, men i alt dette, ligesom i vore *parisiske* *Pigeskoler*, var *Latterligheden* dog saa iøinefaldende, at hvert Alvors-Ord vilde være spildt derpaa, og da det desuden mere var *Tydsken* end *Dansken*, der tabde hvad *Fransken* vandt, maatte man vel sige: ligesaa godt Kragen som Ravnene, de er begge vor Herres Fugle!

Der var nu vel ogsaa en anden *Pariser-Mode*, som *Holberg* selv ingenlunde var fri for at efterligne, og som der selv midt i *Paris* er en meget slem Hage ved, thi det er den at slaae alting hen i Spas, eller dog at binde Munden paa alle hvem man ikke gider hørt ¹⁶⁵med en Vittighed, saa træffende og tit saa bidende, som mueligt, men dels er der med *Vittigheder*, ligesom med *Stikkere* i Kortenspil, ikke andet at gjøre end at stikke over eller lade dem staae, da man selv for den allermest grundede Beklagelse kun faaer et Grin, eller hvad end er værre, et medlidende Smil, og dels havde man i *Holbergs Tid* en meget *grovere* Maade at binde Munde paa i *Kiøbenhavn*, saa af to onde Ting var aabenbar selv den værste Vittighed den mindste. De *Danske* er desuden saa langt fra at være et *uvittigt* Folk, at jeg tør vove dem i det Stykke ikke blot mod de smaavittige *Franskmænd*, men selv mod de storvittige *Græker*, saa det er netop *Holbergs* udødelige Fortjeneste at have vakt den snorksovende *Danske* Vittighed, som nødvendig maatte blive lysvaagen, naar

den skulde slaae sig til Ridder baade paa de *Latinske* og de *Tydske* Dødbidere!

Det er da kun igrunden fra *Sidstningen* af forrige Aarhundrede at Efterligningen af det *Franske* Væsen begyndte at blive en alvorlig og betænkelig Sag for Danmark, thi da, jeg kan netop huske det fra mine første Drengaar, udbrød den saameget omtalte, men hos os ikke meget velbekiendte *Franske Revolution*.

Det pluddervælske Ord "Revolution" er nemlig hos os sædvanlig brugt uden al Fordanskning, og hvem 166der altsaa hverken har oplevet den Franske Revolution, eller læst en *bedre* Historiebog om den end den berømte af *Thjers*, tænker derved kun paa en stor *Seier* over uindskrænket *Kongemagt*, *Adels-Tryk* og *Præste-Herskab*, altsaa en i alle Maader kun for Konger, Adelsmænd og Præster sørgelig, men for *Frihed* og *Oplysning*, *Folk* og *Menneskehed glædelig* Omskiftelse. At dette nu er en skæv Opfattelse, seer man vel allerede, naar man veed at det Danske Ord "Omvæltning" er det, der nærmest svarer til det Franske "**revolution**", thi derved tænker vi strax paa en Vogn, som *vælter*, hvorved gjerne altid noget og tit meget spildes og ødelægges og Folk let kan brække Halsen, men *vi* faaer dog først et rigtigt Begreb om den saakaldte Franske Revolution, naar vi tænker paa et "*Skibbrud*" i en flyvende Storm, naar Skibet slaaes mod en Klippe og gaaer i tusinde Stykker, saa de af Mandskabet, der ikke drukner, kun med Nød og Neppe kommer iland, og maae nøies med de Stumper af Skib og Ladning, som enten selv kommer drivende eller kan fiskes op fra Havsens Bund. Ja, en saadan *Undergang* var den Franske Revolution i Aarene 1792, 93 og 94, hvorved der ikke blot vendtes op og ned paa alting, men hvorved *alle Baand* brast, som binder de enkelte Mennesker og Kredse til hinanden i det *Borgerlige Selskab*, fø^l167gelig ogsaa alle de *Baand*, som Lov og Ret, Ære og Skam, Optugtelse og Vane, lægger paa de vilde og voldsomme Lyster og Begjærligheder, som der findes meer end nok af allevegne, og fandtes i *Paris* saa gruelig meget af, at Gaderne, saa at sige, bestandig flød med *Menneskeblod*, og *Ingen* var Dag eller Nat *sikker* paa sit *Liv*, end sige da paa *Gods* eller *Frihed*, eller paa nogen anden Ting i denne Verden.

Paa denne *Rædselstid*, som selv *Franskmændene* kalde den, fulgde naturligviis ikke blot megen Udmattelse, men især en uimodstaaelig Trang til at blive den daglige Uro, Ængstelse og Livsfare kvit, og deraf benyttede den store og lykkelige, men mageløs ærgierrige og herskesyge Krigsmand, *Napoleon Bonaparte*, sig til at blive Frankrigs *Enevoldsherre* og regiere det med et Jernspir, som alle maatte bæve og bøie sig for. For at nære hans umættelige Ærgierrighed og Herskesyge, maatte *Frankerig* i hele femten Aar *kæmpe* og *bløde* paa saamange Valpladse, at der tilsidst hardtad bogstavelig kun var Dreng og Oldinger, hverken Mænd eller Karle, paa Benene. Følgen var, at *Tydskere*, *Russer*, *Engelskmænd* og, saa at sige, hele *Europa*, som *Revolutionen* havde forskrækket, og som *Napoleon* havde udæsket og, saavidt muelig, underkuet, to Gange holdt Indtog i *Paris*, brandskattede Riget og nødte 168Franskmændene til paany at lade sig beherske af en *Konge* og en *Adel* og et *Præsteskab*, der enten var de samme, eller dog af samme Tønde, som de, man ved det store, forsætlige Skibbrud havde ventet for evig at blive kvit.

Saaledes gik da atter *femten* Aar i gammel Slendrian, og skiøndt Kiedsommeligheden og Misfornøielsen gav sig Luft i 1830, ved et nyt Blodbad i Paris, en Konge-Forjagelse o. s. v. saa forbedrede det dog paa ingen Maade det Franske Folks Tilstand eller Lune, saa de atten Aar, hvori *Ludvig Philip* sad paa den Franske Throne, var, som Franskmændene selv sagde, beherskede af den "*uforanderlige Tanke*," hvordan *Ludvig Philip*, det koste *Frankrig* hvad koste vilde, kunde *befæste* og *berige* sig og sin talrige Afkom i den misundelsesværdige Stilling, Slumpe-Lykken havde skænket dem!

Nylig har vi hørt, at ogsaa denne Krukke gik saalænge til Kilde, at den kom hankeløs hjem, saa der blev atter et stort Blodbad i Paris baade Dag og Nat, baade Kongen og hans Afkom, hans kloge Ministre og tapre Generaler, som han havde stolet paa, tog Flugten, og han fik selv ikke engang Stunder til at pakke ind, men kom, som man siger, halvnøgen og heelfattig over til England.

169Nu endelig, efter i over halvtredsindstve Aar at have stridt og blødt og døiet alle de Ulykker, der vel kan komme over et Folk, synes Franskmændene da at være lige nær, synes kun at have væltet med den Vogn, der bar Levningerne fra det store Skibbrud, væltet i Parises Gader, hvor Alt nu er Gribsgods for hvem der har den haardeste Pande og de bedste Næver!

Saaledes synes da den Franske Revolution, med alle dens Følger i sit *Hjem*, kun at være et uhyre stort *Sørgespil*, der, hvor glimrende end Alt øiebliklig kan stille sig, dog i hvert Optog baade begynder og ender med *Blodbad*, *Forstyrrelse* og grændseløs *Forvirring*, og dog veed vi, at det er ingenlunde det almindelige Indtryk, de sidste blodige Oprin i Paris, der let kan synes de allersørgeligste, har gjort paa det øvrige Europa, men at tvertimod har man efterlignet dem baade i *Vien* og *Berlin*, og anseer dem hardtad allevegne, ogsaa i *Kiøbenhavn*, for en langt mere glædelig end sørgelig Begivenhed, der, baade i Frankrig og i hele *Europa*, dels allerede har havt, og dels efterhaanden vil have de mest velgjørende Følger.

Vist nok gives der dem, baade her og overalt, som hvidske om, at det er kun den *Franske Viin*, der taler ud af alle den Franske Revolutions Lovtaler, kun *Rusen* af alle den *Franske Aands* fine men 170falske Talemaader om utabelige *Menneske-Rettigheder*, Folkets umistelige *Enevoldsmagt*, og i det Hele om almindelig "*Frihed*, *Lighed* og *Broderskab*," der hele Tiden var de hidsige Franskmænds Løsen og Omkvæd, uden at man dog saae det mindste deraf i Virkeligheden, som man enten kunde misunde dem, eller engang

have Lyst til at eie, end sige da Lyst til at købe i saa dyre Domme, som et *halvt* Aarhundredes Ulykker og uhyre, utallige *Blodbad* unegtelig er.

At heri ligger noget meget sandt, og at deraf skulde udspringe den yderste Forsigtighed med enten at anprise eller efterligne Parisernes Tankegang og Adfærd, det baade indrømmer jeg og vil gjerne spidse min Pen til at indskærpe, for jeg er selv nærvædet baade at lee og græde over hvad jeg midt i Kiøbenhavn maa høre om det høit *oplyste* Paris og det lykkelige, fri Frankrig, som dog Kiøbenhavn og Danmark ei skulde bytte med, om de end kunde faae alle *Milliarderne*, Frankrig skylder bort, til Opgiæld; men desuagtet tør jeg dog ingenlunde istemme den Dom, *Hvidskerne* fælder over hele den *Franske Revolution*, blandt andet, fordi de ikke selv tør sige det *høit*, og har aldrig turde sagt det høit, uden hvor *Folke-Munden* var bundet.

Heraf følger nemlig, at enten maatte alle Hvidskerne være Krystere, eller de maae selv fattes Tro 171paa hvad de siger, og den Sag kan umuelig være god, som enten kun har lutter Krystere paa sin Side, eller som dog ikke kan taale Modsigelse, det veed jeg af Erfaring, thi jeg har selv i en heel Menneske-Alder kæmpet for en Sag, som Mængden af alle de Høirøstede og Skrivesalige kaldte *tabt*, men fordi jeg troede, den var god og baade skulde og kunde vindes, derfor turde jeg godt sige det *høit* og fristedes aldrig til at ønske Modstanderne andre Tungebaand, end dem, Kiærlighed føder og Sandhed befæster!

Men idet jeg nu om den Franske Revolutions-Sag hverken kan stemme med de saakaldte Conservative eller de saakaldte Liberale, da staaer jeg naturligviis Fare for at regnes til dem, der bærer Kappen paa begge Skuldre, eller til *Hverken-Kiønnet*, som dog ogsaa i mine Øine er de kiedsommeligste Tobener, der kan gaae paa Guds grønne Jord, thi det er uhyre kiedsommeligt at være deres Tilhørere, der bestandig raaber paa, at alle andre *gaaer for vidt*, naar man ikke enten holder dem i Kjolen eller lader sig holde i Kjolen af dem, der altid er daarlig tilbeens.

Det faaer imidlertid ikke at hjælpe, jeg holder Ingen i Kjolen og lader mig ikke holde i Kjolen, men gaaer mit Skud paa hvad jeg kalder den gyldne Middelvei, uden at bryde mig om, at de fleste saakaldte Middelveie kun er som de Rendestene midt ad Gaden i 172*Paris*, hvori *Guizot* traskede alle sine Dage og faldt naturligviis tilsidst paa Næsen over sine egne Been, saa han reiser sig aldrig meer.

Sagen er nemlig den, at de meget pluddervælske Øgenavne "*conservativ* og *liberal*," som paa Øieblikkets Kragemaal skal betyde de *stædige* og de *løbske* Statsmænd af Haandværk, med alle deres Svende og Dreng og Dagleiere, de er ligesom hvad man i Kortenspil kalder "Fisk eller Slentringer," der kan gaae for hvad det skal være, da de i sig selv er saa godt som slet ingen Ting, og derfor har man i Frankrig tit med samme Ret kaldt Folk conservative idag, som man kaldte dem liberale igaar, fordi igaar løb de efter Minister-Pladsen alt hvad de kunde, og idag stod de paa den saa stivt, som mueligt. Naar man derfor tager det allerstrængest med bemeldte Øgenavne, og siger *conservativ* er hvem der holder paa alt det *Bestaaende*, men *liberal* kalder vi hvem der holder Skridt med Tiden, Folke-Stemmen og Folke-Villien, saa er man endda lige nær; thi dersom ellers det Borgerlige Selskab har et vist Maal, man skal stræbe at naae, og da i alt Fald det Borgerlige Selskab har en stor Indflydelse paa hele Menneskelivets *Lykke* og *Ulykke*, Vee og Vel, saa maa aabenbar den ædle og kloge Statsmand kiendes paa noget ganske andet end hans overveiende Hang enten til at *fire* eller *hale*, 173enten til at *holde fast* eller at *lade gaae*, thi Sagen er immer først, *hvad* han holder paa og *hvad* han lader gaae, og dernæst, *hvordan* han bærer sig ad med begge Dele. Engelskmanden bruger derfor det rette Udtryk om hvad man i et *Statsraad* skal agte paa, naar han kalder det *Midler* og *Veie* (means and ways), thi den bedste *Veie* til *Maalet* og de rette *Midler* til Øiemedet, det er hvad det gjælder om, og Vildfarelser og Misgreb er netop allerskadeligst, naar de for Øieblikket har de *fleste* Stemmer *for* sig. Har man nu ikke andet Maal for sin Stats-Klogskab end *Ludvig Philip* og hans Ministre, som blot vilde beholde deres Stilling saa længe og benytte sig selv af den saa godt, som mueligt, da er det vistnok klogest at hænge Kappen paa begge Skuldre og at *fire* og *hale*, som Vinden blæser, men har man Folkets og Rigets sande Vel for Øie, da stiler man stadig *derefter*, og er der et Morads, man maa over, da slaar man en Bro, saa godt, man kan, om saa end to høirøstede Partier sætter sig imod, fordi det ene vil blive ved at vade i Dynd til Knæerne, og det andet vil dandse paa Gynger, som hvertandet Øieblik brister under dem og, faaer de Lov at raade, under hele Riget.

En saadan Bro over hvad Erfaring lærer hverken lader sig giennemvade eller overspringe, det er hvad jeg foreslaaer og tilraader, som den gyldne *Middelvei*, 174og hører ganske rolig paa, at Somme kalder mig *conservativ*, fordi jeg holder paa Broen, og Andre kalder mig *revolutionær*, fordi jeg virkelig vil over Broen til en *splinterny* Tilstand af det Borgerlige Selskab, hvori de utabelige Menneske-Rettigheder virkelig gjøres gjældende, hvori *Folket* virkelig betragtes, som Landets og Rigets *Besiddere*, og hvori der virkelig stiles paa al den *Frihed* og *Lighed* og alt det *Broderskab*, der, efter *Tidens* og *Folkets* Beskaffenhed, under stigende Oplysning og voxende Dannelselse, med mindste Rimelighed lader sig vente!

Det er følgelig, i mine Øine, en Fortjeneste, Frankrig har af *Europa*, at det først har fattet *Haab* om den ny Tingenes Tilstand, som vi alle savne og ei længer kunne undvære, og har, ved utrættelig at stræbe derefter, vakt os af Drømmen om dens Umuelighed i vor Verdensdeel; men da *Frankrig*, med *uhyre Opoffrelser*, endnu kun har naaet *meget lidt* af hvad vi alle maae ønske, saa skulde vi tage os vel i Agt for at vælge Franske "*Midler* og *Veie*", om det end ikke var soleklart, at just fordi de bedste *Midler* og *Veie* i

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

Frankerig maae være Franske, derfor maae de i Danmark være Danske!
